

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם שלמה אנטבה, פתח-תקווה
תאריך: 25.8.1998
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר אנטבה, תגיד לי בבקשה, איפה חיית בסוריה לפני שעלית ארצה?
 שלמה אנטבה: חייתי בדמשק.

ש: ברובע היהודי?

ת: ברובע היהודי. העבודה שאני עבדתי זה היה אצל היועץ המשפטי הצרפתי.

ש: היית עורך דין?

ת: לא, פועל פשוט.

ש: כפקיד?

ת: פקיד קטן.

ש: איך קיבלת את העבודה הזו? מה פתאום? על סמך מה?

ת: אני הייתי מחלק עיתונים של העיתון הצרפתי "אָקו". שמעתי שצריכים בן אדם שם אצל היועץ המשפטי, אז הגשתי בקשה להתקבל. אחרי שבוע שבועיים קיבלו אותי, [אמרו לי] לבוא לקבל את המשרה.

ש: אתה היית אחד היהודים היחידים?

ת: לא. היה דמשקאי אחד שקוראים לו ג'עג'עתי

ש: לא חשוב השם אם אתה לא זוכר, אבל היה עוד יהודי אחד אתה אומר

ת: היה עוד יהודי ועוד יהודי.

ש: שלושה יהודים?

ת: היה יהודי שהיה העוזר של היועץ המשפטי

ש: של משרד הפנים?

ת: כן. גלנטה קראו לו. הוא היה שם.

ש: מתי התקבלת לעבודה שם אצל היועץ המשפטי?

ת: את זה קשה לי להגיד לך.

ש: בערך. שנות העשרים? 1925?

ת: 1918, 1919 נדמה לי.

ש: מיד כשהצרפתים נכנסו לסוריה, כן?

ת: אחרי שהצרפתים היו בסוריה. הם כבר היו שם.

ש: כמה עובדים יהודים הייתם? בטח היו שם מאות עובדים, לא?

ת: יהודים היו רק שלושה, ארבעה לא יותר.

ש: מתוך כמה צרפתים או ערבים?

ת: אני יודע? מה משנה ... מה אני אגיד לך.

ש: אבל לא הייתם הרבה יהודים אני מבין?

ת: לא. היינו בודדים.

ש: כמה שנים עבדת שם אצל היועץ המשפטי?

ת: שנתיים, שלוש. אני גם כן לא זוכר.

ש: אני מבין שידעת צרפתית?

ת: פחות או יותר. לא חזק בצרפתית. ... אני מסתדר.

ש: הצלחת להסתדר בעבודה.

ת: כן.

ש: מה עשית אחרי שעזבת שם אצל היועץ המשפטי?

ת: כשהתחילו ברובע היהודי לדבר על עלייה לארץ, אני אמרתי גם כן שאני אברח. מה אני אשאר אצל הערבים?

ש: אתה מדבר על עשרים שנה מאוחר יותר, לא? מה עשית מאז שגמרת לעבוד אצל היועץ המשפטי, אצל הצרפתים בסוריה, עד שהגעת ארצה?

ת: עוד עבדתי שם.

ש: אז עבדת שם הרבה שנים?

ת: כן. עבדתי שם.

ש: אני הבנתי שעבדת רק שנתיים שלוש.

ת: אני לא זוכר את השנים. אני עבדתי שם אצל היועץ המשפטי. התחילה העלייה והתחילו המארגנים לארגן, אז החלטתי גם אני [לעלות] עם המשפחה, ההורים של אשתי באו לארץ

ש: מתי הם הגיעו לארץ ההורים של אשתך?

ת: לא יודע. 1948 בערך.

ש: 1948?

ברוך אנטבה (בנו של שלמה) : לא לא. אתה הגעת לארץ ב-45'.

ת: יכול להיות, מה אני אגיד לך.

ש: לפני מלחמת השחרור, נכון? הרבה לפני. אחרי מלחמת העולם השנייה עם הגרמנים?

ת: כן, אחרי זה.

ש: ההורים של האשה שלך הגיעו קודם לכאן?

ת: בטח, הם הגיעו קודם.

ש: כמה שנים קודם? שנה, שנתיים?

ת: לא הרבה.

ש: איך הם הגיעו ארצה ההורים של אשתך?

ת: הם יש להם נתינות. היתה להם נתינות פרסית.

ש: הם היו עג'מים?

ת: עג'מים, כן.

ש: והם יכלו לעבור לארץ-ישראל?

ת: אז היה שלום בין הפרסים ובין הסורים ימח שמם.

ש: אז הם יכלו להיכנס לארץ-ישראל?

ת: כן.

ש: לאן הם באו בארץ-ישראל? איפה הם התיישבו?

ת: באו לחיפה.

ש: לאיזה רחוב בחיפה?

ת: השומר.

ש: למה דוקא הם הגיעו לרחוב השומר?

ת: את זה אני לא יודע. אה, האה של אשתי היה עובד פה בתלפיות.

ש: מה זה תלפיות?

ת: שוק תלפיות.

ש: שוק תלפיות בחיפה, בהדר?

ת: כן. הוא היה עובד שם.

ש: מה שם המשפחה שלהם היה?

ת: חילוואני.

ש: מה היו שמות ההורים של אשתך, אתה זוכר?

ת: שלמה ואסתר חילוואני.

ש: הם התיישבו ברחוב השומר ועבדו גם כן בשוק תלפיות?

ת: עבדו בשוק תלפיות. עבדו לא עבדו, זה כבר לא אני צריך ... את הסידור שלי, את העבודה שלי.

ש: אני מבין. עוד נגיע אליך, יהיה בסדר. אתה אמרת לי קודם שהם הגיעו לרחוב השומר בחיפה כי

המשפחה כבר היתה שם, היתה להם משפחה שגרה שם. עוד כמה משפחות מסוריה היו שם ברחוב

השומר, בערך?

ת: אז היתה העלייה ולא הסתכל אחד על השני כמו שהיום מסתכלים. ככה רוסים עלו וככה

ש: אבל יש לי סתם שאלה, אתה זוכר בטח את הרחוב הזה נכון? רחוב השומר בחיפה?

ת: כן.

ש: הוא היה מלא כולו ביהודים מסוריה, אולי לבנון?

ת: את זה אני לא יכול להגיד לך, שהיו מסוריה. היו מעורבים. כשהיתה העלייה והתחילו לברוח, אם זה

מלבנון ואם זה מסוריה ואם זה מחלב, אז זה כבר פה היה

ש: מה שאתה אומר לי זה שברחוב השומר היו גם דמשקאים, גם חלבים, גם ביירוטיים?

ת: נכון.

ש: הבנתי. באילו עבודות עבדו שם, אתה זוכר? איפה הם עבדו בעיקר?

ת: בחיפה?

ש: כן, בחיפה, אנחנו עדיין בחיפה.

ת: כל אחד חיפש איך להסתדר בחיים שלו. גם אני חיפשתי איך להסתדר, אז עבדתי כפועל בניין.
 ש: עכשיו נחזור אליך. אתה אומר שעלית ב-1945. איך עלית? איך עשית את זה? מי הביא אותך הנה,
 אתה לבד?

ת: גם כן אני לא יודע.

ש: אתה לא זוכר?

ת: מי אירגן את זה אני לא יודע. אני אמרתי שאני מוכן לעלות ארצה ואז מי שהיה מארגן, את האמת אני
 עד היום לא יודע מיהו, אז הודיעו לי – תלך בשעה זו וזו, תעמוד שם ונבוא נאסוף אותך. וכך היה.

ש: עם כל המשפחה?

ת: עם כל המשפחה.

ש: היית נשוי ברוך השם?

ת: נשוי.

ש: כמה ילדים?

ת: חמישה ילדים, אחד בדרך.

ש: האשה בהריון. מי היה הבן הגדול שלך?

ת: יהודה.

ש: ואחריו?

ת: אסתר.

ב: ... אחת שנפטרה, שרה נפטרה, אחרי זה אסתר, ומה אחר כך?

ש: מי אחרי אסתר?

ת: שרה.

ש: אחר כך ברוך?

ת: לא.

ש: אה, אחר כך אברהם. אחר כך ברוך?

ב: שמואל. ברוך היה בן הזקונים.

ש: ברוך היה אז בבטן של אמא?

ב: לא, עקיבא היה בבטן של אמא. הוא נולד בארץ.

ש: ברוך עוד לא נולד? ברוך נולד בסוריה?

ב: לא.

ש: ברוך נולד בארץ?

ת: נולד בארץ.

ב: ב-51' נולדתי.

ש: אז רגע, אני ספרתי כבר ששה, שבעה ילדים. אמרתם שהיו חמישה.

ב: ששה. הגיעו לארץ חמישה ... עוד חמישה.

ש: אה, עשרה בסך הכל יש?

ב: עברנו לפה ...

ש: כן ירבו.

ת: תודה רבה.

ש: אז עם כולם באת לארץ. לאן העבירו אותך? עברת את הגבול?

ת: עברנו את הגבול

ש: אתה זוכר איפה עברתם את הגבול אולי?

ת: מטולה, אני יודע? נדמה לי שמטולה.

ש: באתם ברגל קצת?

ת: הרבה ברגל.

ש: אתה אומר שהסיעו אתכם באוטובוס נכון, והורידו אתכם ליד הגבול?

ת: איפה הורידו אותי אני לא יודע.

ש: לא יודע, אבל באתם ברגל הרבה, הלכתם ברגל הרבה?

ת: הלכנו ברגל

ש: הגעתם למטולה בסוף?

ת: הגענו למטולה.

ש: בסדר. ומשם מה עשוי?

ת: שם פיזרו אותנו.

ש: פיזרו את כל המשפחה שלך?

ת: לא. את כל המשפחות שהיו בעלייה, בין העולים שהגיעו. ... העבירו אותם, חלק נדמה לי שליגור.

ב: לאיילת השחר ...

ת: לאיילת השחר. גם ביגור היינו.

ש: באיילת השחר עשו לכם רישום? רשמו אתכם? אולי לקחו מכם כסף בשביל העלייה?

ת: מה שהיה לי טוב, אני כשנה לפני זה עליתי ארצה, באתי ארצה בתור תייר.

ש: לפני שעלית עם כל המשפחה באת לבדוק מה קורה בארץ-ישראל?

ת: כן. היתה לי תעודה שאני פה בשביל לבקר. אז הוצאתי תעודה שאני תושב המקום, כאילו.

ש: הבריטים הסכימו לתת לך תעודה שאתה תושב המקום, תושב ארץ-ישראל?

ת: אז הבריטים היו, הגעתי לפה בטיול, הוצאתי תעודה שאני נמצא פה בארץ. אחר כך כשאני באתי ארצה

עם המשפחה אמרו לי שאני יכול ללכת חפשי.

ש: אתה כאן אמרת נקודה מעניינת. לפני שבאת עם המשפחה אתה בדקת מה קורה כאן בארץ-ישראל. מה

רצית לבדוק?

ת: לעלות ארצה.

ש: אתה כבר בדקת מקום שתבוא אליו עם המשפחה?

ת: לא, לא. שום מקום.

ש: אז מה עשית בעצם?

ת: באתי לבקר את האחים של אשתי שהיו פה בחיפה. באתי לבקר אותם. מתוך זה הוצאתי תעודה שאני נמצא בחיפה.

ש: ניסית גם לבדוק מקום עבודה?

ת: לא, לא חשבתי על זה.

ש: אז סתם באת כתייר, כמו כל תייר?

ת: כן.

ש: כמה זמן היית פה כשהיית תייר?

ת: חודש ימים בערך.

ש: בסדר. אתה בא עם כל המשפחה, אני מבין שהיית באיילת השחר. תגיד לי, באיילת השחר רשמו את השמות של המשפחה, של הילדים, נתנו לכם תעודה?

ת: אני אומר לך, אני לא זוכר שום דבר מהדברים האלה.

ש: אני אשאל אותך שאלה אחרת – אתה התבקשת לשלם כסף?

ת: לא. לא היה לי.

ש: אה, גם לא היה לך? זו שאלה טובה. למה לא היה לך כסף?

ת: המצב בסוריה לא היה כל כך, המשכורת שלי [רק] התפרנסתי ממנה.

ש: לא הירשו לך להביא איתך שום דבר? רכוש, בגדים, מזוודות?

ת: לא, בטח שלא.

ש: אז איך עליתם?

ת: מה שכן, ההורים של אשתי שבאו ארצה, שלחתי איתם אם זה שמיכה, אם זה מזרון

ש: שלחת אליהם שישמרו לך?

ת: לא, כאילו חבילה שלהם שהם עולים חדשים.

ש: ואלה היו הדברים שלך?

ת: שלי, כן.

ש: כמה זמן לפני שעלית ארצה שלחת את החבילה הגדולה הזו שישמרו לך?

ת: לא הרבה זמן.

ש: כמה שבועות לפני שעלית?

ת: כן, בערך.

ש: הבנתי. בוא נישאר באיילת השחר. אתה אומר שלא לקחו ממך כסף עבור זה שהביאו אותך?

ת: שום דבר.

ש: תעודות אתה לא זוכר אם נתנו לכם?

ת: לא.

ש: לא זוכר. מה עשו איתכם אחרי שהייתם באיילת השחר?

ת: באתי עם ילדים. אז הציעו לי, כי קשה לחיות פה עם הילדים, אז לקחו שני ילדים לקרית ענבים.

ש: את יהודה ואת אסתר לקחו לקרית ענבים, נכון?

ת: נכון.

ש: והם שם התחנכו בקיבוץ?

ת: איזה תקופה.

ש: תקופה מסויימת הם התחנכו בקיבוץ.

ת: אחר כך שהייתי פה, אשתי לא יכולה לחיות בלי הילדים. הילדים שלי איפה הם? הלכנו וביקרנו בקרית ענבים, והבאנו אותם.

ש: יש לי שאלה, אתה הסכמת שיקחו את הילדים לקרית ענבים או שאמרת – זה מה שמחייבים אותי, זה מה שמכריחים אותי אני אתן את הילדים?

ת: לא היתה הוראה. הצעה.

ש: הציעו לך.

ת: הציעו לי אם אני רוצה בכדי להקל עלי. [אמרתי] בבקשה.

ש: אתה מבין למה בהצעה שלהם, למה הם רצו לקחת את הילדים לקרית ענבים? מה היתה הסיבה? היום אם אתה תבקש ממיישהו לקחת שני ילדים ממשפחה, לא יודע, לפעמים ההורים מסכימים לפעמים הם לא. אבל מי שמציע יש לו סיבה. מה היתה הסיבה שלהם?

ת: הסיבה שלי.

ש: גם שלך וגם שלהם.

ת: אני עשיתי חשבון, דיברתי עם אשתי, סיכמנו שיהיו שם איזו תקופה עד שאנחנו נסתדר, נמצא לנו מקום איפה לחיות, איפה להישאר, איפה ניקלט, ואז נביא אותם הביתה. וכך היה.

ש: מי זה הם שהציעו לך להעביר את הילדים לקרית ענבים?

ת: אני לא יודע מי הם.

ש: עליית הנוער?

ת: מי אז היה מטפל בענינים האלה? אם עליית הנוער אז עליית הנוער.

ש: בסדר. מה עשית עם שאר המשפחה? אמרת לי קודם יגור. עברתם מאיילת השחר ליגור? משום מה הייתם ביגור?

ת: קודם היינו ביגור.

ש: קודם הייתם ביגור? להיפך, קודם איילת השחר.

ב: קודם איילת השחר אחרי זה יגור אחרי זה חיפה.

ש: בוא נשאל מה עשית עם המשפחה אחרי שעברתם את הקיבוצים?

ת: אשתי היתה בהריון והילדים היו קטנים אז היו בבית.

ש: איפה היה הבית?

ת: היינו בחיפה איזו תקופה.

ש: איפה בחיפה. באיזה רחוב?

ת: אצל האחים של אשתי.

ש: שחיו ברחוב השומר?

ת: כן.

ש: מה עשית שם? במה עבדת?

ת: חיפשתי עבודה. יש לשכה, הלכתי ללשכה

ש: לשכת העבודה של ההסתדרות הכללית?

ת: כן. הלכתי ללשכה ונרשמתי. אז שלחו אותי לבניין.

ש: אני מבין שאז כולם הלכו ללשכת העבודה לחפש עבודה, נכון?

ת: נכון.

ש: זו היתה העבודה היחידה שהיתה אז, בבניין? מה היה עוד אפשר לעשות חוץ מבניין?

ת: את האמת אני לא יודע להגיד לך. אני לא זוכר. אבל אני יודע, אני נכנסתי לבניין, התחלתי לעבוד

ב"סולל בונה". מצאתי חן בעיני המנהלים והחזיקו אותי כפועל קבוע.

ש: אתה ידעת קודם לעבוד בבניין? ידעת את עבודת הבניין?

ת: פה בארץ למדתי אותה.

ש: ובחוץ לארץ ...

ת: הייתי פקיד קטן.

ש: באת והציעו לך עבודה בבניין. איזה מקצוע עשית בבניין?

ת: התחלתי פועל פשוט לאיזה תקופה. מצאתי חן בעיני בעל הבית שהיה אז בסולל בונה. החזיקו אותי,

לאט לאט העלו אותי בדרגה ובמשכורת העיקר, בכסף.

ש: ולאט לאט התפתחת. יש לי שאלה, כשכבר הייתי בחיפה, עבדת בסולל בונה?

ת: כן, תקופה קצרה.

ש: מה זה תקופה קצרה, חודשיים שלושה?

ת: בערך.

ש: אז למה עברת מחיפה? עברת לפתח תקווה נכון?

ת: אז זהו, שנשלחתי לפתח תקווה עם עוד כמה משפחות סוריות.

ש: היו כמה משפחות סוריות שעברו לפתח תקווה מחיפה?

ת: כן.

ש: למה?

ת: לא יודע. מעליית הנוער, לא יודע. מעליית הנוער שלחו כמה משפחות לפתח תקווה.

ש: על איזו שנה אתה מדבר איתי, אתה זוכר? לפני קום המדינה, אחרי קום המדינה? מתי עברת לפתח

תקווה? עוד כשהאנגלים היו פה?

ת: לפני קום המדינה.

ש: מישהו אמר לך שבפתח תקווה יש עבודה?

ת: לא.

ש: למה דוקא פתח תקווה?

ת: ההסתדרות או עליית הנוער, לא יודע, הציעו לנו שם, אמרו ששם יש בתים. קיבלנו חדר, למה לא? יש לנו איפה ללון.

ש: ועבודה?

ת: עבודה גם שם, בסולל בונה.

ש: גם בפתח תקווה עבדת בסולל בונה?

ת: כן.

ש: איזה מין חדר זה היה? צריף, אוהל?

ת: בלוקים. בניין של ארבעה חדרים, והיה אז קיבוץ שם.

ש: לפני זה היה קיבוץ והוא עזב?

ת: כן. לא יודע אם עזב, לא יודע. אז היו כמה בנינים, ארבעה חדרים, בכל חדר גרה משפחה עם הילדים.

ש: מה שם הקיבוץ שנכנסתם אליו, אתה זוכר?

ב: קיבוץ עקיבא.

ש: של דתיים הוא היה?

ת: לא ידענו מה זה דתי, או מה זה דתי אמיתי מביניהם.

ש: קראו לזה קיבוץ עקיבא?

ת: כן, קיבוץ עקיבא.

ש: הם עזבו ואתם נכנסתם במקומם?

ת: לא עזבו. לא יודע אם עזבו.

ש: הם עדיין המשיכו לגור שם, הקיבוץ?

ת: אני לא יודע. ... אז אמרו – הנה פה בתים. אתם רוצים חדרים? הנה החדרים.

ש: היה חדר אחד גדול שכל משפחה קיבלה, נכון?

ת: ארבעה וחצי מטר על ארבעה וחצי.

ש: מה היה בחדר הזה?

ת: ארבעה קירות.

ש: מטבח היה? שירותים?

ת: ארבעה קירות, זה היה החדר.

ש: איפה בישלתם?

ת: בתוך הבית, בחצר.

ש: איפה היו השירותים, המקלחת?

ת: היו שירותים כלליים.

ש: מחוץ לבית?

ת: כן. במרחק של כמה מטרים.

ש: כמה זמן חיית בתנאים האלה של חדר ושירותים בחוץ? כמה שנים?

ב: כמעט עשר שנים.

ת: כמעט עשר שנים. אולי יותר גם כן.

ש: מתי התחלת להרחיב את החדר הזה?

ת: אחר כך כשאני כמו שאומרים התבססתי בסולל בונה והתקדמתי בעבודה והייתי נאמן לעבודה, רצייתי

לבנות עוד חדר. הגשתי בקשה לעירייה והם אישרו לי לבנות. הייתה איזו חברה, לא זוכר

ש: חברה ציבורית? זה היה כבר אחרי קום המדינה, נכון?

ת: כן.

ש: עמידר? עמיגור?

ת: לא, לא עמידר. היה לנו משהו

ש: זו היתה חברה שעסקה בבנייה?

ב: לא, בתכנון, אדריכלות.

ש: חברה שעסקה בתכנון?

ת: כן. ... סולל בונה, דיברתי עם הוועד. עוד חי [האיש מ]הוועד. דיברתי וביקשתי ממנו שאני רוצה

לבנות. אז הוא דאג שיתנו לי הלוואה 1500 לירות בשביל לבנות. כשאשרו לי עשיתי את הכלונסאות.

הכנתי מה שצריך בשביל הבניה. ביקשתי מסולל בונה – רוצים לתת לי הלוואה, מה אני אעשה בהלוואה

1500 לירות? אתם סולל בונה, אתם חברת בניין, קחו את הכסף הזה ותבנו לי חדר.

ש: הם הסכימו?

ת: כן.

ש: אז עם הוועד

ת: אני אומר לך, [האיש מ]הוועד עוד חי עכשיו. אז הוועד דאג לי להלוואה ובנינו את החדר ואת הנוחיות.

עד היום אני חי ברוך השם.

ש: עד היום באותה דירה?

ת: באותה דירה.

ש: איך זה נקרא היום שם?

ת: עכשיו השכונה נקראת "קדושי קהיר". באותו המקום שהיה הקיבוץ עקיבא קודם זה התגלגל. בזמן

האחרון זה קדושי קהיר.

ש: מאז אתה חי באותו מקום?

ת: מאז אני חי באותו מקום.

ש: עכשיו אני רוצה לשאול משהו, אתה קודם הזכרת שהגיעו כמה משפחות מסוריה לפתח תקווה. כמה

משפחות?

ת: יש משפחות שעד עכשיו גרות שם.

ש: כמה משפחות מסוריה הגעתם לפתח תקווה?

ת: חמש, שש משפחות.

ש: כולם היו מאותה משפחה או משפחות שונות?

ת: משפחות אחרות.

ש: מי הציע לכם לבוא חמש שש משפחות מסוריה ולשבת ביחד?

ת: זה הסוכנות

ש: הסוכנות הציעה לכם או שאתם רציתם לגור ביחד, יהודים מסוריה?

ת: לא, לא היה דבר כזה. אנחנו אז דאגנו למקום והלכנו לשם כמה משפחות, גם כן עד שהסכימו לתת לנו זיכיון להיכנס לחדר, היתה בעיה שלמה. לא רצו לתת. אנחנו פלשנו לחדרים ותפסנו את המקומות.

ש: אז זה לא הלך כל כך בקלות. למה לא רצו לתת לכם את החדרים האלה?

ת: היתה עוד עליה מאירופה, מגרמניה

ש: אז הם רצו לתת להם את המקומות האלה?

ת: נכון.

ש: הם אמרו שזה מיועד, שזה בשבילם?

ת: לא, לא הזכירו את זה, אני לא אגיד

ש: הבנתי. אבל ככה הבנת?

ת: לא הזכירו. אמרו – תחכו בתור ניתן לכם. כשראינו שהמשגיה שם לא עונה לנו, הדבר הכי טוב לפלוש ולתפוס את המקום. כך פלשנו ותפסנו כל אחד את החדר של המשפחה.

ש: אני מבין כשאתה אומר פלשנו, זה כל שש המשפחות מסוריה?

ת: כן. כל אחת תפסה לה חדר איפה שהיה פנוי.

ש: אלה היו צריפים ארוכים כאלה?

ת: לא צריפים. בנין של ארבעה חדרים עם גג בטון.

ש: משותף?

ת: כן.

ש: כמה בנינים כאלה היו שם?

ת: אני לא זוכר. הסוכנות בנתה את זה.

ש: כל המשפחות מסוריה גרתם ביחד, אחת קרוב לשניה?

ת: בסביבה הקרובה, עשרים שלושים מטר בין אחד לשני.

ש: אתם קיימתם קשרים בינכם? אולי בניתם בית כנסת ביחד?

ת: בית הכנסת קיים עד היום. קראנו לו בית הכנסת על שם הבבלים.

ש: למה הבבלים? הרי הייתם סורים.

ת: אנחנו האחרונים שהגענו. היו העיראקים לפני כן במחנה יהודה. אז בא מישו מהעיראקים ודיבר

איתנו שיש לנו זכויות ואנחנו יכולים לדרוש בית כנסת. דרשנו

ש: והקימו לכם בית הכנסת?

ת: הקימו את זה העיראקים שהיה להם הכסף ... בית הכנסת.

ש: אז הם בנו לעצמם אפשר להגיד?

ת: אפשר להגיד ככה.

ש: אז איך היו היחסים בינכם הסורים עם העדות האחרות?

ת: היה בסדר גמור.

ש: אתן המשפחות הסוריות הייתן יותר קרובות אחת לשניה? עשיתם אולי חגיגות או חגים ביחד?

ת: לפעמים ככה לקראת החגים היינו מתקרבים אחד לשני ולפעמים רבים אחד עם השני, זה משהו רגיל בעולם.

ש: אבל בית כנסת משלכם לא הקמתם?

ת: לא.

ש: יחד עם העיראקים.

ת: זו הטעות ...

ש: למה אתה חושב שזו היתה טעות?

ת: אם כבר אז אנחנו היינו, מהכח שלנו היה

ש: כן.

ת: אבל להם היה כסף אז עשינו על שמם.

ש: בסדר. אתה מדבר איתי על שנות החמישים? על אילו שנים אתה דיברת עכשיו שהרחבת ובנית עוד חדר אחד?

ת: '52, '53.

ש: אתה כל הזמן הזה עובד בסולל בונה?

ת: נכון.

ש: לאיזה תפקיד הגעת שם?

ת: מנהל עבודה קטן. להשגיח. היתה עלייה, באו עוד ועוד ... עוד בנין.

ש: הבנתי. המשפחה שלכם היתה משפחה דתייה? שומרת מסורת? חרדית? איך היית אומר

ת: האמת אני לא זוכר את המשפחה שלי.

ש: אתה היית דתי?

ת: לפעמים ככה לפעמים ככה.

ש: חבשת כיפה על הראש כל הזמן?

ת: לא.

ש: אבל היית הולך ביום שישי לבית הכנסת?

ת: כן.

ש: מקיים כשרות בבית?

ת: כן.

ש: בחגים כמו בן הולך לבית הכנסת?

ת: הולך לבית הכנסת.

ש: אתה שמרת על יחסים עם משפחות סוריות אחרות? אולי עם הקהילה בתל אביב, בחיפה?

ת: אני לא כל כך .

ש: למה?

ת: יש אחרים שהיו אומרים לקבל נדבות, לקבל תרומות. את זה אני שנאתי. אני אמרתי שאני צריך בכוחות עצמי לחיות עם המשפחה שלי. זה הגורל שלי.

ש: אבל אתה ידעת שאחרים יכולים לקבל תרומות מהקהילה הסורית, מהארגון?
ת: קיבלו גם.

ש: אלה שגרים בפתח תקווה קיבלו?

ת: כן.

ש: ממי הם קיבלו?

ת: היה ועד הקהילה בתל אביב. אז היו מבקרים. אני לא מחפש אחד לשני, לא יודע.

ש: אתה יודע שהם קיבלו עזרה מהארגון של יהודי סוריה?

ת: כך אני שמעתי. את האמת אני לא יודע. לא רציתי לחקור ולא מעניין אותי.

ש: היתה לך פעילות ציבורית כמו שאומרים?

ת: לא.

ש: לא היית חבר מפלגה?

ת: לא הייתי חבר מפלגה.

ש: כל מי שעבד בסולל בונה היה חייב להיות חבר מפלגה.

ת: אחר כך הייתי חבר מפלגה.

ש: איזו מפלגה?

ת: מפא"י.

ב: עד היום.

ש: מה ביקשו ממך לעשות?

ת: שום דבר. היו הרצאות. היינו באים, היו מדברים מרצים ... לארגן את הפעילות לבחור במפא"י, זה מה שהיה.

ש: מה ביקשו ממך שתעשה?

ת: מי?

ש: אנשי מפא"י, אנשי ההסתדרות בטח אני מתאר לעצמי.

ת: אני יודע מה? אישית לא ביקשו ממני.

ש: אז אתה מיוזמתך

ת: אני מיוזמתי הייתי אומר – תבחר במפא"י, תבחר במפא"י

ש: למי באת והצעת להצביע למפא"י? לסורים, לבבלים? למי היית עושה

ת: למי שהייתי פוגש. הייתי עובד בבניין, מי שהייתי פוגש – תצביע בעד מפא"י.

ש: אתה גם ריכזת, הבאת אנשים לכנסים? לפני הבחירות אתה יודע עושים כנס, אספות. ארגנת קצת אספות?

ת: לא ארגנתי ולא התעניינתי. אבל הייתי נאמן למפלגה. היו קוראים לי לאספות.

ש: אבל לא ביקשו ממך שתביא יהודים מסוריה, מהשכונה?

ת: שום דבר. אף אחד לא ביקש ולא

ש: היית בוועד הישוב, בוועד השכונה?

ת: לא התערבתי, לא מתערב. "שלום עלייך נפשי".

ש: וככה חיית עד שיצאת לפנסיה?

ת: כן, עד היום.

ש: מתי יצאת לפנסיה? היום בן כמה אתה היום?

ת: 86.

ש: אז אני מבין שבגיל 65 יצאת לפנסיה מסולל בונה?

ת: נכון.

ש: המשפחות הסוריות האלה שגרו שם בפתח תקווה, מה קורה איתן, איפה הן עבדו, מה הן עשו?

ת: יש כאלה בבית חרושת. יש את השכן שלי עכשיו שעבד בתור אינסטלטור, קבלן פרטי.

ש: והאחרים?

ת: האחרים היו זקנים, מבוגרים.

ש: הם לא עבדו דרך לשכת העבודה של ההסתדרות, לא ביקשו עבודה?

ת: רק דרך ההסתדרות.

ש: כולם ככה אז.

ת: אז לא היה אל מי לפנות. אתה רוצה עבודה, יש לך את לשכת העבודה.

ש: אני רוצה לחזור איתך הרבה שנים אחורה, לתקופה שעלית ארצה עם המשפחה. הסוכנות נתנה לך

ציוד? מזרונים, מיטות, שמיכות?

ת: שום דבר.

ש: נתנו לך כסף בשביל להתחיל את החיים?

ת: שום דבר.

ש: עולים אחרים כן קיבלו מהסוכנות?

ת: לא יודע.

ש: מישהו באיזו תקופה נתן לך תעודת עולה?

ת: אמרתי לך, תעודת עולה, בהזדמנות שאני באתי לטייל מתי שהייתי פקיד בבית הממשל, אז יכלתי

להוציא דרכון ובאתי לטייל בארץ ולבקר את האחים של אשתי. אז עשיתי טיול פה בארץ וחזרתי לחודש

ימים.

ש: וכשחזרת עם המשפחה, מישהו בסוכנות לא נתן לך תעודת עולה, תעודת תושב?

ת: שום דבר.

ש: מה שאני רוצה לשאול זה שאם היית בארץ באופן חוקי, לא היה לך פחד שהאנגלים יתפסו את

המשפחה ויחזירו אתכם או יכניסו אתכם לבית סהר מפני שאתם לא באופן חוקי בארץ? אתה מבין על מה

אני מדבר?

ת: אני לא חשבתי שבאתי פה ויש לי, מכירים אותי שיש לי את התעודה הזאת שהוצאתי אז, מישהו מהמשפחה הציע לי להוציא את התעודה

ש: תעודת תושב?

ת: תעודת תושב ישראל. זה עזר לי הרבה.

ש: לכן יכולת להביא את כל המשפחה ולא פחדת שיגרשו אותך?

ת: אני באתי עם המשפחה גם כן בגנבה. אבל אחר כך, כעבור זמן, מישהו יגיד שיכולתי לעבור עם דרכון גם כן.

ש: הבנתי. אז לך באופן אישי, אתה לא פחדת מזה שיגרשו אתכם?

ת: לא.

ש: לך לא היתה בעיה?

ת: אפילו לא חשבנו על זה.

ש: תגיד לי בבקשה, מתי סוף סוף קיבלת תעודת זהות?

ת: עם קום המדינה. כשהוציאו תעודת זהות אז אני גם כן הוצאתי אותה.

ש: מה עשו הילדים שלך באופן כללי? הסתדרו כולם?

ת: ברוך השם. חלק הסתדר בתעשייה האווירית, חלק נהגים.

ש: אבל היום כולם מסודרים?

ת: ברוך השם, תודה לאל.

ש: כמה נכדים יש לך היום כבר? הרבה מאוד?

ת: ברוך השם.

ש: יש גם נינים הבנתי.

ת: נכון.

ש: ברוך השם. היה לכם אז קשה? היום, לפי מה שאתה מנסה לזכור מה שהיה, היה קשה? אתה מרגיש

שסידרו אותך?

ת: היה קשה מאוד.

ש: איך הרגשת אז, שלכם הסורים נותנים יותר או פחות מדי?

ת: אצלי אין ... בין זה לזה. אני לא מחפש את זה. זה לקח וזה הרוויח וזה לא הרוויח. אני הייתי מחפש,

דואג שאני אחיה עם המשפחה שלי. לא מעניין אותי כל אחד איך הוא מסתדר. גונב? שיגנוב. לא אכפת

לי. הבנת אותי?

ש: כן. אבל אתה חיית בארץ, ואתה הסתובבת ופגשת אנשים, ובטח שמעת שלא לה נותנים קצת יותר,

לא לה קצת פחות. איך אתה הרגשת ביחס לזה?

ת: שוב פעם, הנקודה הזאת, אני לא יודע שום דבר ולא שאלתי ולא התעניינתי אפילו מי לוקח ומי לא

לוקח. אמרתי לך את זה. שמעתי שהם היו מחלקים לעולי סוריה, אני לא יודע, לא ניסיתי לדפוק על אף

דלת.

ש: הסתדרת לבד בכוחות עצמך?

ת: נכון. הסתדרת בכוחות עצמי, איך שאני יכול.

ש: יש לי עוד שאלה אחת. אתה רצית שהילדים שלך יתחננו עם יהודיות או יהודים מסוריה דוקא? לא היה חשוב לך?

ת: לא. כל אחד והדעה שלו. מצב הזוגות, סחתיין, לבריאות. מה זה מעניין אותי?

ש: כשהגעת ארצה, איזו תרבות היתה? למשל היה זמר מאוד מפורסם שאהבתם? היו שחקנים שאהבתם?

ת: שוב פעם אני אומר לך, אני אישית לא חיפשתי את הבילויים, את ההנאות שאני אהנה. אם אני רוצה, יש לי את הרדיו, אני שומע חדשות, שומע שירים

ש: זה מה שאני שואל. אילו שירים אהבת לשמוע?

ת: אני עד היום שומע לפעמים ערבית.

ש: סורית?

ת: לא. ערבית. אשתי לא סובלת את זה.

ש: אשתך גם כן סורית כמובן? דמשקאית?

ת: נכון.

ש: אתה ניסית להעביר את השפה הערבית גם לילדים, שהם ידעו קצת?

ת: זה לא.

ש: אז מה, בבית דיברתם כל הזמן עברית?

ת: דיברנו ערבית. אני ואשתי מדברים ערבית.

ש: עד היום?

ת: עד היום.

ש: בסדר. אתם שמרתם על המאכלים שלכם?

ת: זה כן.

ש: מה זאת אומרת?

ת: המאכלים שלנו מאכלים של שבת, של חול ושל ...

ש: מה שהיה בסוריה זה מה שהמשתתפים לבשל פה?

ת: כן.

ש: עד היום ככה עושים?

ת: עד היום.

ש: בבית אתה שומר על מטבח סורי?

ת: אני אספר לך – לפני שבועיים עשיתי ניתוח פרוסטטה. הרופא שטיפל בי אמר ששמע שיש קובה

סורית והוא אוהב. אז אשתי בהזדמנות, היה לי ביקור אצלו לפני עשרה ימים, אז לקחנו לו כמה קובות

ואמרנו לו – בבקשה הנה קובה.

ש: הוא סורי במוצא?

ת: לא יודע.

ש: אתה לא יודע מה המוצא של הרופא אפילו?

ת: לא יודע.

ש: אני מבין שהקובות הסוריות נחשבות למעדן.

ת: תלוי מי שעושה אותן.

ש: זה ברור. מה עוד שמרתם מנהגים מסוריה בארץ? למשל בעניני חתונה. חתונה לפי המנהג הסורי, כמו

שהיה בסוריה?

ת: מה שהיה בסוריה, שוב פעם, העולם התפתח. לדוגמה אתמול ... חינה. בסוריה לא היה דבר כזה.

ש: בסוריה לא היה חינה?

ת: לא. היו דברים, לי לא היה קשר. מה שהיה, אני לא הייתי מסתובב איך שאומרים, לא היו לי קשרים

גם כן.

ש: אז מה עוד שמרתם מנהגים מסוריה? בעניני אוכל אני מבין. בעניני שירים אתה עוד אוהב קצת

ת: שירים בערבית לפעמים מוצאים חן בעיניי. משהו מיוחד אין לנו.

ש: ספרים למשל? קראת ספרים בטח. אילו ספרים אהבת לקרוא?

ת: לא כל כך הרבה. לא היה לי זמן לקרוא ולעבוד.

ש: התעסקת עם פרנסה יותר. תגיד לי, בתקופת שנות החמישים והששים, היה ליהודי סוריה בארץ איזה

זמר גדול שמאוד אהבו?

ת: משה קמחג'י.

ש: הוא היה בארץ פה?

ת: היה גם כן תקופה בארץ.

ב: זה מה שנקרא משה אליהו.

ש: אה, משה אליהו. הוא היה הזמר הכי מפורסם ... מי היה איתו, חוץ ממנו, זמר מפורסם מיהודי

סוריה? הכי טוב, כמו שאומרים?

ת: אני לא זוכר.

ש: אולי שחקן?

ת: אני לא זוכר.

ש: עוד שאלה אחרונה אני אשאל אותך – ליהודי סוריה בארץ היה מנהיג קהילה, מנהיג כללי שידעת

שאם יש בעיה ליהודי סוריה אתה יכול ללכת אליו ולבקש ממנו עזרה? היה איזה מנהיג אולי בחיפה, אולי

בתל אביב?

ת: היה בתל אביב.

ש: מי היה בתל אביב? איפה הוא ישב, בוועד הפועל?

ת: לא, ברחוב

ש: בנווה שאנן בתל אביב? בתחנה המרכזית איפה שהיתה?

ת: לא רחוק מהתחנה המרכזית. איך קוראים לרחוב הזה? היה שם ועד הקהילה.

ש: רחוב ראש פנה?

ת: כמו ראש פנה. לא רחוק מהתחנה המרכזית.

ש: מי היה שם? אמרת שהיה מנהיג של יהודי סוריה בארץ שהייתם יכולים לפנות אליו. מי זה היה? אתה זוכר את השם שלו?

ת: אמרתי לך, אני לא חיפשתי לדפוק על דלתות בכדי לבקש עזרה.

ש: אני מבין, אבל אני שואל באופן כללי, מי היה המנהיג של יהודי סוריה בארץ בשנות הארבעים והחמישים, שהיה

ת: אני לא זוכר את השמות שלהם.

ש: אבל אתה יודע שהיו?

ת: כן.

ש: אתה יודע שהוא היה מהארגון של יהודי סוריה?

ת: הוא היה סורי.

ש: הוא עבד אולי בוועד הפועל של ההסתדרות?

ת: לא יודע.

ש: הבנתי. חוץ ממנו היו עוד דמויות שכל הקהילה הכירה?

ת: לא יודע.

ש: הכרת אדם בשם אלפיה מחיפה?

ת: כן, שלמה אלפיה נדמה לי.

ש: מאיפה הוא היה?

ת: חייתי איתו בבית יתומים.

ש: עם אלפיה שלמה? מה זאת אומרת?

ת: היינו קטנים אז הוא היה איך שאומרים המארגן.

ש: הוא היה מארגן, על סוריה אתה מדבר, על דמשק?

ת: כן.

ש: הוא בא לארץ לפניך אני מבין?

ת: נכון.

ש: הוא בא לחיפה?

ת: לא יודע.

ש: אז איפה הכרת אותו בארץ?

ת: אני לא הכרתי אותו בארץ.

ש: רק שמעת את השם שלו?

ת: רק שמעתי. אני מכיר אותו מחוץ לארץ עוד כשהיינו בבית יתומים. חייתי איתו.

ש: גם הוא היה יתום?

ת: גם הוא היה יתום. לא יודע אם מאבא או מאמא. אני הייתי יתום מאבא ומאמא.

ש: אתה יודע שהוא היה בארץ פה ועזר ליהודים מסוריה?

ת: הוא היה מארגן. סיפרו לי עליו שהוא היה מארגן.

ש: איפה הוא עבד?

ת: לא יודע. נדמה לי בסוכנות הוא עבד, לא זוכר.

ש: בהסתדרות אולי?

ת: לא יודע. יכול להיות בהסתדרות.

ש: בחיפה?

ת: בחיפה.

ש: יש עוד מישהו כמוהו שהיה מארגן ועוזר, אתה מכיר שמות?

ת: יש את אליהו שורבה.

ש: מאיפה הוא היה?

ת: גם כן מדמשק, מהרובע היהודי. גם הוא היה מארגן בשביל עליה.

ש: מי עוד?

ת: אז בתקופה ההיא פחדו. זה פחד לדבר שלא יגיד זה, וזה פחד לדבר שלא יגיד זה.

ש: הבנתי. אתה רוצה להוסיף עוד משהו לגבי ההרגשה שלך כשהגעת? היה קשה, לא קשה? משהו עוד להוסיף?

ת: פה בארץ-ישראל קשה מאוד. אבל תלוי מי, כל בן-אדם איך שמקבל את זה. יש בן-אדם שמקבל את הצרות ואומר – זו דרך העולם, אני צריך לסבול עד שאסתדר בחיים. יש כאלה שרוצים לאכול את העולם.

ש: הם מסתדרים בכוחות עצמם. מר אנטבה, אתה מאוד עזרת לי. תודה רבה לך והרבה בריאות.

ת: תודה לך ושתצליח במעשיך. שנשמע בשורות טובות כל הזמן.

ש: אמן ואמן. תודה. יש לי עוד שאלה אחת קטנה – איך נהוג אצלכם בסוריה לתת שמות לילדים? לפי מה?

ת: נהוג שהילד הראשון על שם הסבא, אבא של האבא. הבת הראשונה על שם האמא של האבא.

ש: למה נותנים כבוד רק לאבא, מה יש? ככה זה נהוג?

ת: ככה זה נהוג.

ש: מה עושים עם הילדים האחרים, השני, השלישי?

ת: כבר מחליפים שמות. נותנים את מה שרוצים.

ש: על השמות של ההורים של האמא לא קוראים לילדים?

ת: יש מי שרוצה, אז ממשיך בשושלת. לדוגמה, אחי זכרונו לברכה נולד לו בן קרא לו על שם האבא.

נולדה לו בת, על שם האמא. גם אני אותו הדבר.

ש: אם למשל נולד לך בן ולאח שלך נולד גם בן, שניכם קוראים לבנים שלכם על שם הסבא?

ת: כן.

ש: ככה נהוג?

ת: ככה נהוג.

ש: אפילו אם יש שלושה ארבעה אחים במשפחה, אז כולם

ת: אפילו עשרים.

ש: כולם נותנים את השמות של האבא?

ת: כן.

ש: ולגבי ההורים של האמא אתה אומר לא מחייב.

ת: קודם כל ההורים של האבא. דרגה שניה ההורים של האמא. בא ילד שני, קוראים לו על שם הסבא של

האמא.

ש: ככה זה נהוג עד היום?

ת: לא יודע. היום אני לא יודע איך הולך.

ב: הילדים שלך קראו לילדים שלהם בשם שלך.

ת: הילדים שלי הולכים לפי המסורת הזאת.

ש: הם שמרו על המסורת?

ת: כן, אבל הלאה אני לא יודע אם אחרים שומרים היום או לא שומרים.

ש: מי אלה האחרים? אתה מתכוון ליהודי סוריה ודמשק?

ת: כן.

ב: הנכדים.

ש: אצלך הנכדים גם כן שומרים על המסורת הזאת?

ת: את זה אני לא יודע.

ב: לא, לא שומרים.

[סוף הראיון]